

Események, rendezvények

Beszámoló a Vaskapu Geoparkban tartott IAH CEG 4. Konferenciáról és geotúráról

A Hidrogeológusok Nemzetközi Szövetségének (International Association of Hydrogeologists — IAH) Közép-Európai Csoportja (Central European Group — CEG) 2019. június 15–20. között rendezte meg 4. Konferenciáját a Vaskapu (Iron Gate) Geopark szerbiai központjában, Donji Milanovacban.

Az IAH Magyar Nemzeti Tagozatának javaslatára és aktív közreműködésével 2013. május 8–10. között Mórahalmon, az 1. Konferencia helyszínén alakult meg a CEG.

A 4. Konferenciát az IAH Szerb és Román Nemzeti Tagozatának vezető hidrogeológusai: Zoran STEVANOVIĆ, Adrian IURKIEWICZ és Iulian POPA szervezték meg. A konferenciát egy négynapos geotúra előzte meg a Vaskapu Geopark romániai és szerb oldalán.

A kirándulás első 3 napján a Geopark Dunától északra elterülő, romániai részén, a negyedik napon a Dunától délre, Szerbiában túráztunk. Ennek során a következő helyszíneket látogattuk meg:

Karszt- és víztani értékek:

— 5 romániai helyszín: Ponoarele karsztmező („God Bridge” sziklaalakzat, búvópatak); Izvarna karsztforráscsoport, Craiova (Királyi) város vízbázisa, Runcu vízbázis és felszínalatti erőmű, Sohodol-szurdok, Oltet-kanyon,

— 2 szerbiai helyszín: Valja Prerest mész-kőhid; hajókirándulás során a Nagy- és Kis-Kazán-szoros, továbbá a Sip-szurdok (Vaskapu).

Barlangok:

— 2 romániai helyszín: a Muierilor- és Polovragi-karsztbarlangok

— 1 szerbiai, a Rajkova-cseppkőbarlang.

Földtani értékek:

— 2 romániai: Costesti védett löszbányás feltárás; Ocelele Mari sóbánya,

— 2 szerbiai: Majdanpek porfirós rézérc, külfejtéses bánya; Boljetin-szurdok (jura/kréta alapszelvény).

Kulturális értékek:

— 4 romániai: Tismana és Horezi kolostor (UNESCO örökség), Horezu fazekas falu, Opvisor szőlőbirtok és borkombinát,

— 3 szerbiai: Lepenski Vir (neolitikus régészeti telep), Donji Milovac (Vaskapu Geopark központi bemutatóhely), Galambóc vára (XIII–XV. sz. erőd, a Geopark Duna felső szakaszi bejárata).

A kétnaposra tervezett konferencián előadások hangzottak el (1) a Geopark természeti értékeiről, földtani és hidrogeológiai viszonyairól, a megépült völgyzáró gát és tágabb térségének mérnökgeológiai és környezeti problémáiról; (2) Szerbia és Románia felszín alatti vizeinek mennyiségi és minőségi állapotáról, védelméről; (3) a közép-európai térség karszt és repedezett kőzeteinek hidrogeológiájáról; (4) az ásványvizek és a geotermálisenergia-készleteiről, kitermelésének és sokoldalú hasznosításának lehetőségeiről. A konferenciának helyszínt adó Donji Milanovac Geopark központjában lévő bemutatóhely megtekintését követően a II országból (Albánia, Bulgária, Brazília, Görögország, Izrael, Magyarország, Olaszország, Oroszország, Románia, Szerbia, Szlovákia) érkezett 30 fős szakembargárda részt vett egy félnapos hajókirán-

duláson. Csodálatos időben, a konferencia kikötőjéből a Nagy- és Kis-Kazán-szoroson át a Sip-szurdokig (a tényleges Vaskapuig) fantasztikus látványban gyönyörködhetek a résztvevők.

Összefoglalva: jól szervezett kirándulás és konferencia, igényes kirándulásvezető kiadványok, kellemes szakmai légkör, kedves házigazdák és résztvevők, továbbá gyönyörű helyszínek élménye.

CSERNY Tibor

XXI. Székelyföldi Geológus Találkozó, Szováta, 2019. október 24–27.

A már hagyományos módon, 2019-ben is október utolsó hétvégéjén rendezték meg a XXI. Székelyföldi Geológus Találkozót. A szállás és a rendezvény központja a szováti Teleki Hotelben volt, amely a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetségének Oktatási Központja, és már korábban is volt színhelye földtani konferenciának. A terület a székely Sóvidék, legjellegzetesebb képződménye a középső-badeni idején lezajlott sókrízis során leülepedett és a későbbi sótektonika következtében sódiapírokat formáló kő. A felszín neogén andezit, vulkáni breccsa és agglomerátum, valamint pannóniai üledékek borítják.

Az első nap, október 25. a kirándulás napja volt, a földtani és kulturális látnivalókat felölelő kirándulásvezetőt ezúttal is WANEK Ferenc készítette. Dél előtt a Medve-tó körül gyalogsétára került sor, amit CSORTÁN Ferenc, Szováta város köztisztviselője álló helytörténésze vezetett. Ő másnap tartott előadást is a környék látnivalóiról. Megemlíteném, hogy a tó vizének felmelegedését először KALECSINSZKY Sándor, a M. Kir. Földtani Intézet vegyészje magyarázta a helioterma jelenségével (1901).

Az autóbusszal kirándulás első megállója az erdőszentgyörgyi Rhédey kastély volt, ahol gróf RHÉDEY Claudia, az angol királynő egyik felmenője született. A kastély ma már gyönyörűen felújítva és berendezve várja a látogatókat. A kirándulás útvonala innen a Kis-Küküllő völgyéből a Nyárad völgyébe vezetett át, és annak mentén haladtunk felfelé. Jobbágyfalvánál a pannóniai legalsó, itt kifejlődött szintjének megfelelő fan típusú deltaüledékeket tekintettünk meg. Nyáradremetén a templomban megkoszorúztuk a községben született NYULAS Ferenc emléktábláját. Ő az Erdélyi Nagyfejedelemiség főorvosa- és főgyógyászaként kezdte el az ásványvizek kémiai elemzését, és ő írta erről az első magyar nyelvű analitikai könyvet. Az erdélyi földgáz felfedezőjének is tarthatjuk, amiről 1810 és 1813 között Ausztriában publikációi jelentek meg. Este a vacsora a vármezei pisztrángtelepen volt.

A szakmai előadások nem Szováta, hanem a parajdi sóbánya egy nagy, a látogatók számára kialakított termében voltak. Ennek megfelelően a fő téma is a só volt, bár más, folyamatban lévő székelyföldi kutatási témák is sorra kerültek. A plenáris előadást KOVÁCS J. Szilámér (Sepsiszentgyörgy) tartotta az evaporitok és a szénhidrogének képződésének összefüggéseiről. Mind Romániában, mind világszerte sok helyen evaporitok képezik a szénhidrogéntelegek fedőkőzetét. Kiemelte a mélytengeri sókrízisek szerepét, amelynek egyik példája a középső-badeni sóképződés az Erdélyi-medencében. A sótartalom utánpótlódásában a világóceánokon kívül a korábbi sókőzetek lepusztulásának és vulkáni hidrotermális folyamatoknak is szerepe lehet.

A sóbányát a bányá geológusa, HORVÁTH István mutatta be. LENGYEL Hunor a bányá korszerű fotogrammetriai felméréséről számolt be. Az erdélyi sóképződéssel leg többet UNGER Zoltán (ELTE, Szombathely) és munkatársai foglalkoztak előadás és poszter formájában. LECLAIR szerzőtársával együtt a sekélytengeri evaporitképződési elmélet ellentmondásaira mutattak rá. Ők is foglalkoztak a só és a földgáz (metán) együttes képződésének lehetőségével mélytengeri anoxikus sós medencérekben. GYÖRFI István (RomGaz, Marosvásárhely) segítségével ezt a szerves anyag normális biogén degradációjához képest többlet metántartalmat több erdélyi gáztelepben valószínűsítették. Most egy harmadik lehetőségre is felhívták a figyelmet: a mélytengeri sós vízből felszálló metán a felette levő hideg vízben metánhidrátokat képezhet, amelyek csak sokkal később szabadulnak majd fel a víz felmelegedése hatására. UNGER Zoltán és munkatársai kísérletileg is próbálták bemutatni, hogy a sódiapírok a még folyékony, gázzal telített tömény sóoldatnak a fedő rétegeken keresztül való kitörésével is kialakulhattak.

A helyi szerzők közül MALI Hédi Erika (BBTE, Kolozsvár) pollenvizsgálatokkal járult hozzá a sóképződés ősgépjárat viszonyainak és a rétegtani helyzetének ismeretéhez. A nagyon rossz megtartású mintaanyag talán a távoli lehordási területekre utal. GELENCSÉR Orsolya (ELTE és Atomki) egy nagyobb kutatógárda korszerű mérési módszereket alkalmazó fluidumzárvány- és deformációvizsgálatairól számolt be a parajdi sóstettel kapcsolatban.

Más folyamatban levő erdélyi kutatási témák közül a Csomád vulkanizmusának kutatásával ezúttal csak SZAKÁCS Sándor (BBTE) kiegyensúlyozott, józan helyzetképe foglalkozott. Az utóbbi időkben a kitörések múltjának ismerete nagyon sokat fejlődött, de a jövőbeli kitörés lehetőségéről csak azt tudjuk, hogy van valamennyi reziduális oldat a vulkán alatt 8–12 km mélységben, de nem tudjuk, hogy ez kihűlő, vagy éppen melegedő rendszer-e.

A budapesti ELTE-n működő Litoszféra Fluidum Kutató Labor is kiterjesztette a tevékenységét székelyföldi vulkáni területekre. Vezetője, SZABÓ Csaba a parajdi előadóülés levezető elnöke is volt. SZABÓ Ábel a Persányi-hegység köpenyeredetű xenolitjainak piroxénjében és amfiboljában mutatott ki modális metasomatizist igazoló fluidumzárványokat. LANGE Thomas Pieter arról beszélt, hogy a klinopiroxéneknek ez a metasomatikus amfibolosodása csökkentette a földköpeny fluidumtartalmát, és elősegítette a kőzet ridegségét, ezáltal növelte a földrengések lehetőségét.

Ezeket a nagyobb kutatási projekteket néhány kisebb erdélyi téma egészítette ki. BARTHA István Róbert azt mutatta be, hogy erdélyi felszíni feltárások hogyan segíthetik fúrásokkal feltárt rezervoárok geometriájának értelmezését. SZIGYÁRTÓ Ottilia és munkatársai (BBTE) egy távolabbi terület, a Déli-Kárpátokban levő Almás-hegység ordoviciumi ofiolitösszletének metasomatizált ásványait jellemezték. PÁSZTOHY Zoltán (Csíkszereda) a szárhegy melletti Garados biota néhány újabb, általa feltételezett ősmaradványát mutatta be. RÁDULY Nándor és munkatársai (BBTE) fontos környezeti méréseket végeztek, a Kovászna város területén levő poncékban és természetes mofettákban a CO₂-koncentrációt határozták meg. Egy magyarországi téma is volt: CSER Ádám és munkatársai (ELTE) egy kevésbé ismert őslény-csoportot, a zöldalgákat vizsgálták a Paks környéki pannóniai üledékekből.

A rokon tudományok néhány képviselője is gyakran szerepel a székelyföldi találkozók előadásával. RUSZ Ottilia (Meteorológiai Szolgálat, Marosvásárhely) a termikus inverzió székelyföldi elő-

fordulásait ismertette. FARKAS Attila tanár (Segesvár) a térinformatika geomorfológiai alkalmazására mutatott be példákat az Udvarhelyi-dombság területén.

Külön témakört képeztek a tudománytörténeti előadások. A sóhoz kapcsolódott MIKLÓS Alpár (BBTE, Magyar Néprajz és Antropológiai Intézet, Kolozsvár) kiemelkedő előadása „Idegen utazók Erdély és Máramaros sóbányáiban (18–19. század)” címmel. WANEK Ferenc (EMT) szász geológusok szerepét ismertette a Székelyföld földtani megismerésében. PAPUCS András a „borvíz” szó eredetéről gondolkodott, a legvalószínűbb a „bor” szó „savanykás” értelme, de a szó több nyelvből is származhat. VICZIÁN István egy kevésbé ismert 19. századi mineralógus, SZÁSZ József szerepét mutatta be a marosvásárhelyi Teleki Tékában.

Minden résztvevő nagy elismeréssel szólhat a fő szervezők, TÓTH Attila és DÉNES Réka áldozatkész és kiváló munkájáról, akik BARABÁS Emese, WANEK Ferenc és mások segítségével lebonyolították a Koch Antal Földtani Társaság nevében ezt a találkozót.

A találkozó után közvetlenül fontos kezdeményezések indultak el a résztvevők között. Egy főleg térinformatikusokból álló fiatal csoport az eddigi találkozók kirándulásvezetőit kívánja összehozni és egy közös Székelyföld-térképen ábrázolni. KOVÁCS J. Szilamér többek támogatásával és többek aggodó megjegyzései ellenére kezdeményezte egy Székelyföldi Földtani Társulat megalapítását, amely a tervek szerint 2020 januárjában tartaná alakuló ülését Csíksomlyón. A következő találkozó megszervezése már ennek az új társulatnak a feladata lenne. Mint kívülálló, de teljes mértékben együttérző szemlélők sok sikert kívánunk ezeknek a kezdeményezéseknek!

VICZIÁN István

Beszámoló a 2019. évi Kókay Napok rendezvényéről

A Magyarhoni Földtani Társulat Általános Földtani Szakosztálya és az MTA X. osztály Szedimentológiai Albizottsága által szervezett Kókay Napok rendezvény idején a Paksi Atomerőmű telephelyén létesítendő új atomerőművi blokkok telephelyvizsgálatához kapcsolódó általános földtani, rétegtani, tektonikai és ehhez szorosan kapcsolódó geofizikai eredmények bemutatása és megvitatása volt.

A 2019. november 7–8. között, a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Stefánia úti Dísztermében megrendezésre került rendezvény első napján tíz előadás hangzott el. A második napon szakmai kirándulást rendeztünk a Geoinform Kft. által üzemeltetett szolnoki magraktárba, ahol a Paksi Atomerőmű telephelyén létesítendő új atomerőművi blokkok telephelyvizsgálata és értékelése céljából végrehajtott Földtani Kutatási Program keretében mélyült fúrások maganyagának megtekintésére nyílt lehetőség. Itt a különböző korú maganyagok jellegzetességeit egy-egy szakterületi szakértő mutatta be. A magok kipakolásában és a helyszín biztosításában a Paks II ZRt. és a Geoinform Kft. támogatását élveztük.

A kétnapos rendezvényen 73 fő vett részt. Az érdeklődők száma és aktivitása igazolta várakozásunkat, miszerint a szakma igen nagy érdeklődéssel és figyelemmel kíséri a paksi kutatásokat, különös tekintettel annak neotektonikai vonatkozásaira. Mindezeket összegezve rendezvényünk kiemelten sikeres volt.

MAROS Gyula

NosztalGEO 2019 2019. november 15., Szeged

Az MFT Alföldi Területi Szervezetének legnagyobb szabású éves rendezvényét, a NosztalGEO-t 2019-ben nyolcadik alkalommal rendeztük meg „Negyedidőszaki geológiai folyamatok, avagy fiatalság nem bolondság” címmel. Az elmúlt esztendőik szép és emlékezetes évfordulóit megtartva „elmélyültünk a geológiában”, azaz időben és mélységben haladva nagyobb egységeket vettünk görcső alá mind elméleti, mind gyakorlati szempontból. A tavalyi esztendőben elértük mindennek az alját, amikor is az Alföld aljzati képződményeivel foglalkoztunk. Az idei rendezvényen vettünk egy nagyobb lélegzetet, és a mélységekből feljőve a negyedidőszak geológiai eseményei kerültek terítékre, legyen szó fiatal tektonikai mozgásokról, sztratigráfiai viszonyokról, felszín alatti vizekről, akár a legfiatalabb időszak szénhidrogén-felhalmozódásairól vagy a felhalmozódásokra gyakorolt hatásokról. A vidéki helyszín ellenére rendezvényünket a korábbi évekhez hasonlóan élénk érdeklődés övezte: a résztvevők száma 65 fő volt.

Az előadónapot SZANYI János (elnök, Alföldi Területi Szervezet) nyitotta meg. A rövid megnyitó részeként köszöntöttük azokat a jelenlévő tagtársainkat, akik kerek évfordulót ünnepeltek 2019-ben akár életkor, akár tagság vonatkozásában. Köszöntöttük továbbá azon tagtársainkat is, akik ebben az évben földtani társulati elismerésben részesültek. A megnyitót követően a délelőtti szekcióban öt előadás hangzott el. A 2019-es évben több új elemet is beépítettünk a rendezvény programjába. Ez alapján a nyitó előadás valamely kerek évfordulóval rendelkező alföldi szénhidrogénmező múltjának, jelenének és jövőjének a bemutatásával foglalkozott. A kandidáns 2019-ben a Battonya-mező volt, amelyről a MOL Nyrt. részéről ÁRVAI Lajos tartott előadást. Ezt követően a 2019-ben alapított és első alkalommal odaítélt Révész István-díj átadására került sor. A díjat első alkalommal GAJDOS István geológus kollégánk, RÉVÉSZ István pályatársa kapta meg az Alföld szénhidrogén-kutatásában végzett több évtizedes, kiemelkedően eredményes szakmai tevékenysége elismeréseként. A díjátadón jelen volt Dr. RÉVÉSZ Istvánné, Klári, és fia, valamint a díj alapítását kezdeményező és a megvalósulást anyagilag támogató Ahmed AMRAN is.

A délelőtti előadások sora SCHAREK Péter „Szemelvények a Földtani Intézet síkvidéki munkáiról” című összefoglaló előadásával folytatódott megemlékezve a 150 éves Földtani Intézetről, ezt MAGYARI Árpád „Negyedidőszaki neotektonikai jelenségek medenceperemi szelvényekben” című előadása követte. Utóbbiból megtudtuk, hogy ha sok esetben konkrét töréseket talán nem is rögzíthetünk ezekben az üledékekben, számos felszíni rétegtani jelenség utal az aktív neotektonikai eseményekre az ország számos területén. A szünetet követően PÜSPÖKI Zoltán tartott előadást az ivó- és öntözővízes rétegek nagyfelbontású fácies korrelációs és klimatosztratigráfiai módszerekkel végzett tagolásáról, mely eredmények jól használhatók lesznek a vízkeretirányelv meg-

valósítása során. Ezt az ebéd előtti utolsó előadás követte, amit KOVÁCS Balázs tartott kármentesítési, sekély-vízföldtani és geotechnikai területeken végzett, a modellek pontosítását elősegítő numerikus modellezésekről.

A délelőtti szekciót követően a hagyományos halászlé – túrós csusza ebéd következett, melyhez a sokak által várt személyes találkozók, élénk beszélgetések adták.

A délutáni szekcióban további három előadás volt soron. Egy előadás KONCZ István betegsége miatt, sajnos, elmaradt. Az első délutáni előadást TIMÁR Gábor tartotta az Alföld alatti szerkezeti vonalak jelenkori aktivitásának, valamint az alföldi folyók kanyargásainak összefüggéseiről. Ezt SÜMEGI Pálnak a 102 m-es globális típusszelvény, az udvari löszös rétegsorban végzett összehasonlító feldolgozásának globális, regionális és lokális vonatkozásairól tartott előadása követte a klímaváltozás várható következményeire is utalva. A rendezvény utolsó előadását PALCSU László tartotta a Debreceni Atomkiban végzett munkáira épülő, vizekben előforduló izotópokról és új típusú vizsgálati eljárások bevezetéséről.

Az elhangzott előadások publikus része a társulat honlapján megtalálható.

A szakmai nap lehetőséget biztosított kótetlen beszélgetésekre, az előadásokkal kapcsolatos kérdések megvitatására is. A résztvevők összetétele alapján elmondhatjuk, hogy változatlanul sikerült összehozni a „már régóta fiatal” (nyugdíjas, senior kutató) kollégákat egymással és a „még nem olyan régóta fiatal” szaktársakkal (fiatal szakemberek, kutatók, egyetemi hallgatók). Rendezvényünket felsőoktatási kutatóhelyek (Debreceni Atomki, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Miskolci Egyetem, Szegedi Tudományegyetem), állami szakszolgálat (Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat), ipari társaságok (MOL Nyrt.; Geoinform Kft., Geomega Kft., Mecsekérc Kft., Oil&Gas Development Kft.) képviselői egyaránt megtisztelték, lehetőséget teremtve a kutatási, fejlesztési és innovációs kapcsolatok bővítésére. A rendezvény fő támogatói a MOL Nyrt. és a Békés Drén Kft. voltak.

Reményeink szerint hasonló széles körben találkozunk jövőre a kilencedik NosztalGEO-n! Programjaink megvalósításához támogatást szívesen fogadunk. Az Alföldi Területi Szervezet (al)számlaszáma: 10200201-28610746-00000000 (K&H Bank).

SZANYI János, KISS Károly

Személyi hírek

Gyász hír

Fájdalommal tudatjuk, hogy elhunyt MÁNDY Tamás és ILKEYNÉ dr. PERLAKI Elvira tagtársunk.

Emlékük szívünkben és munkáinkban tovább él!